

af gentagelser, som det allerede er beskrevet under de generelle aspekter ved undervisningen. Der bør arbejdes hyppigt, længe og på varieret vis med det samme stof.

Elevernes fremgang kan vurderes på flere forskellige måder. For undervisningsforløb bør man opstille læringsmål og evaluere løbende (Bek & Thomsen, 2013; Nielsen, 2013). Med større mellemrum kan man bruge deciderede, standardiserede test til måling af progressionen i elevernes færdigheder. Her skal man være opmærksom på, at man ikke bruger den samme test oftere end anbefalet, og man skal huske, at formålet med testene ikke er at kontrollere eleven, men at undersøge behovet for at justere i undervisningsplanen. Det er vigtigt at synliggøre evalueringerne for eleverne, så de har indblik i deres egen udvikling, ligesom eleverne også selv kan bidrage til at opstille mål for egen læring og evaluere på disse mål.

Undervisning i læsning af mange forskellige tekster

Når eleverne lærer at udnytte skriftens principper, bliver deres ordlæsning mere præcis og mere flydende. For at støtte præcisionen i læsningen er suffløræsning en mulighed (se "Aktivitetsoversigt" i bilag). Flere undersøgelser dokumenterer, at gentagen læsning er en anvendelig metode. Andre undersøgelser peger på, at det er mindst lige så effektivt at lade langsomme læsere læse mange forskellige tekster én gang frem for at læse de samme tekster flere gange, som de gør i gentagen læsning (O'Connor m.fl., 2007).

Undervisning i faglig læsning

Det er generelt en fordel for alle elever at vide, hvad de skal bruge teksten til, men det er især en stor fordel for ordblinde elever, fordi faglige læsestrategier er med til at gøre tekstens indhold mere overskueligt for dem. Når man bruger megen koncentration på at afkode, skal man læse særdeles strategisk for at kunne huske og for at kunne bruge indholdet af teksten bagefter. Derfor er det en god idé at bruge tid på at lære eleverne at bruge grafiske modeller og andre læseforståelsesredskaber til læsning af fagenes tekster. Eleverne har derudover stor gavn af at lære de forskellige teksttyper at kende, det gælder i alle fag (Arnbak, 2003).

Faglig læsning og kompenserende it

Faglig læsning forudsætter gode ordlæsefærdigheder, og det er åbenlyst, at ordblinde elever vil have problemer med faglig læsning, medmindre de kompenseres for deres afkodningsvanskeligheder. Det kan i nogen grad ske, ved at eleverne får teksterne læst op med kompenserende it, og ved at de bruger forskellige læsestrategier, som støtter dem på både ord- og tekstniveau. Hvis ordblinde elever ikke kompenseres for deres basale vanskeligheder, kan det medføre et ringe overblik over tekstens indhold, en ringe bevidsthed om forståelsesproblemer undervejs i læsningen og en ringe vurdering af ens eget læseudbytte.

Ordkendskab

Et andet vigtigt område, hvor man ofte bør sætte ind i arbejdet med ordblinde elever, er undervisning i ordkendskab. I "Læseplan for faget dansk" beskrives undervisningen i dansk, sprogforståelse 1.-2. klasse sådan her:

"Eleverne skal lære at indgå i aktiviteter, hvor de helt specifikt undersøger ords betydning i den måde, teksten beskriver personer, steder eller fænomener på. Eleverne skal derfor arbejde med begreber som synonymer, antonymer, positiv og negativ ladning af ord og associationer til ord (medbetydning).

Undervisningen skal have fokus på elevernes forståelse af ord og udtryk. Det gælder både de ord og udtryk, de møder i teksterne og de ord og udtryk, som indgår i opgaveformuleringer og instruktioner, som for eksempel øverst på siden, på linjen, en sætning, menuen. Det vil ofte være læreren, der opfordrer eleverne til at overveje, om de forstår de ord, de hører eller læser, men efterhånden skal eleverne

selv kunne stoppe op og tænke over ords betydning eller spørge til dem."

http://www.emu.dk/sites/default/files/Dansk%20L%C3%A6seplan_o.pdf

Undervisning i ordkendskab handler både om

1. at lære ord,
2. at lære om ord,
3. at lære at lære ord.

Eleverne skal både arbejde med deres ordkendskab i bredden (= ordforråd) og i dybden. Jo flere ord, eleverne kender den specifikke betydning af, jo bedre forstår de det, de læser. Hvis en elev kender mindre end 90 % af ordene i en tekst, går det ud over læseforståelsen, og derfor er det essentielt, at man underviser både specifikt og eksplicit i ordkendskab. Særligt lader det til, at jo ældre eleverne bliver, jo mere af variationen i den samlede læseforståelse forklares af ordkendskabet (Petersen & Rønberg, 2011). Det hænger sammen med teksternes øgede informationsniveau og de øgede krav til, hvad eleverne skal bruge teksterne til.

Det har vist sig, at de 10 % mest læsende elever læser cirka 2 millioner ord om året, og at de 10 % mindst læsende elever læser cirka 8000 ord om året. De dygtige bliver meget dygtige, mens de svage læsere stort set ikke forbedrer sig (Cunningham & Stanovich 2001), og det skyldes, at tekst eksponerer os for et langt mere kompliceret ordforråd, end talt sprog gør. Derfor er det væsentligt, at ordblinde elever også læser alderssvarende litteratur, så de ikke kun læser litteratur, der passer til deres afkodningsfærdigheder. Det kan de gøre ved at lytte til lydbøger <https://nota.dk/>

Et andet interessant resultat er, at en elev, der læser 21 minutter pr. dag i sin fritid, læser næsten 2 millioner ord pr. år. En elev, der læser mindre end ét minut pr. dag i sin fritid, læser kun mellem 8.000 og 21.000 ord pr. år (Beck m.fl., 2002).

Hver gang man afkoder og forstår et ord, er fonologi, ortografi, morfologi, semantik og syntaks involveret. Derfor kan man med fordel undervise i ordkendskab på følgende måder (Kucan, 2012):

- Lær udtalen af vanskelige ord.
- Forbind lydene i ordet med bogstaver (staveinstruktion).
- Gør morfemerne synlige.
- Skab nysgerrighed om ordets betydning.
- Gør ordets ordklasse (den grammatiske funktion) tydelig.
- Sæt ordet ind i en anden kontekst (lav en hverdagssætning).

Undervisningen i ordkendskab er noget, som er nødvendig på alle niveauer (og klassetrin), og det ligger bedst som en naturlig del af undervisningen i fagene. For eksempel er det bedst, hvis musiklæreren underviser i fagord som slagtøj, altstemme og mol, at biologilæreren underviser i ord som celledeling og formering, og at historielæreren underviser i fagord som enevælde og industrialisme, når ordene dukker op i teksterne til undervisningen (jf. for eksempel Projekt VIS

<http://www.emu.dk/modul/vis-projektets-v%C3%A6rkt%C3%B8jer>).

Det vil ofte være en fordel at undervise i disse ords betydning og stavemåde, inden eleverne læser lektien. For at få mere inspiration til at lære elever ord, kan man lytte til Catherine Snows forslag til ordkendskabsundervisning her:

http://wordgen.serpmedia.org/proven_v_myths.html

eller man kan hente inspiration på:

<http://www.readingrockets.org/blogs/shanahan-literacy/teaching-vocabulary>.

Undervisning i faglig læsning skal også styrke elevernes aktive læseindstilling, teksttypekendskab, grammatiske/syntaktiske evne, evne til at danne inferenser og selvmonitorering.

I det følgende vises et eksempel på en undervisningsplan for den supplerende undervisning, hvor man netop arbejder med tekstens makrostruktur og læserens egen rolle.

Læringsmål for undervisningsforløbet

I *Fælles Mål* findes i alle fag færdigheds-vidensmålpar med fokus på sproglig udvikling. I alle fag findes således læringsmål for elevernes sproglige udvikling.

"Sproglig udvikling handler om skolens og fagenes målrettede arbejde med elevernes tilegnelse af fagenes sprog, ordforråd og tekster, så eleverne bliver dygtige til at tilegne sig det faglige indhold og kommunikere mundtligt og skriftligt i fagsprog."

<http://www.emu.dk/modul/sproglig-udvikling-intro>

1. uge	Der skal arbejdes med: En aktiv læseindstilling (= brug af læserens forhåndsviden)	Tirsdag (forhåndsviden): 10 minutter: Læreren modellerer for sine elever, hvordan hun/han selv tænker om et emne, når hun/han skal til at læse om det. 20 minutter: Læreren præsenterer eleverne for en række emner (ikke kun danskfaglige), og eleverne skal svare på, hvad de kender til emnet, og hvad de mangler at vide noget om. De kan eventuelt skrive deres tanker ned i noteform, for eksempel i et mindmap. 15 minutter: Eleverne præsenteres for en række overskrifter (ikke kun danskfaglige) og forsøger at forudsige teksternes indhold. De noterer deres forudsigelser. Torsdag: 20 minutter: Eleverne genlæser deres forudsigelser fra tirsdagen og læser eller lyttelæser nu de tekster, der passer til overskrifterne. 10 minutter: Eleverne noterer, hvad der ikke stemte overens med deres forudsigelser, og hvad der gjorde. 15 minutter: Lærer og elever diskuterer, hvad årsagen kan være til, at forudsigelserne holdt/ikke holdt. Måske er der uoverensstemmelse imellem elevernes forhåndsviden og forfatterens hensigter?
2. uge	Der skal arbejdes med: Inferenser (= elevens evne til at drage logiske følgeslutninger) Elevens selv-monitorering	Tirsdag (inferenser): 20 minutter: Eleverne formulerer spørgsmål til hvert afsnit af udvalgte tekster fra første uge. 25 minutter: Eleverne noterer, hvilke informationer de kan finde i teksten, og hvilke informationer de selv må bidrage med. Torsdag (selvmonitorering): 25 minutter: Eleverne opretter en læselog, hvor de noterer det, de ikke forstår. Dernæst går de i gang med at læse nogle andre af første uges tekster. 20 minutter: Eleverne drøfter deres undren med hinanden og noterer svarene på deres spørgsmål.

Undervisning i stavning

Som beskrevet i kapitlet om foregribende undervisning i stavning, er man i stavning blandt andet afhængig af kvaliteten af sin fonologiske opmærksomhed, fuldstændig ligesom man er, når man afkoder. Man skal kunne høre alle lydene i ordet og kunne skille dem ad (lave